

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen

Mitä uutta päivityksessä?

- Kaikilla terveydenhuollon viranomaisilla sekä sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen ja nuorisotoimen palveluksessa olevilla on velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille aina, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä alle 18-vuotiaaseen kohdistunutta seksuaalirikosta.
- Epäilyn edellyttämät somaattiset tutkimukset on syytä keskittää asiaan perehtyneisiin yksiköihin.
- Lapsen oikeuspsykologinen haastattelu ja siihen liittyvät muut selvitykset sekä mahdolliset asian tuntijalausunnot tehdään poliisin virka-apupyynnön jälkeen lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisissa yksiköissä.

Keskeinen sisältö

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkimusten nopean käynnistymisen aikaansaamiseksi sillä viranomaisella, jolla on ensikäden tietoa epäilystä, on velvollisuus viipymättä tehdä ilmoitus poliisille. Poliisi selvittää asiaa ja harkitsee, onko syytä epäillä rikosta, ja tarvittaessa käynnistää esitutkinnan. Epäselvissä tapauksissa voidaan konsultoida poliisia tai lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisia yksiköitä.

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen vaatii erityisosaamista, joten se on keskitetty erikoissairaanhoidon. Poliisin virka-apupyynnön jälkeen epäilyä selvitetään lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisissa yksiköissä. Hyväksikäytön epäilyn selvittely on pidettävä erillään hoidosta.

Somaattisen tutkimuksen mahdollisuutta tulee tarjota jokaiselle lapselle, jonka objektiivisesti epäillään joutuneen seksuaalirikoksen uhriksi. Lapsen tutkiminen vaatii lääkäriltä lasten kypsymiseen ja kehitykseen liittyvää anatomista osaamista, lasten gynekologisten, gastroenterologisten ja urologisten tautien tuntemusta sekä lasten gynekologisten tutkimustekniikoiden ja näytteenoton hallitsemista.

Määritelmä

Rikoslain 20 luvun 6 ja 7 §:ien mukaan lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyy se, joka koskettamalla tai muulla tavoin tekee alle 16-vuotiaalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä tai saa tämän ryhtymään sellaiseen tekoon. Suojikärajana on 18 vuotta seuraavissa tilanteissa:

- Tekijä on lapsen vanhempi tai tähän rinnastettavassa asemassa oleva tai asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.
- Lapsi on koulussa tai muussa laitoksessa tekijän määrävallan alainen.
- Lapsen kyky päättää itsenäisesti omasta seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsymättömyytensä ja osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijän ja tekijä käyttää hyväkseen tätä kypsymättömyyttä.

Toiminta terveydenhuollossa

Lapsen kertomukset, jotka viittaavat hyväksikäyttöön, on aina otettava vakavasti. Epäily voi herätä myös lapsen puheista, leikeistä, piirroksista tai psyykkisen oireilun, kuten seksuaalisoituneeksi tulkittavan käyttäytymisen, perusteella. Vaikka epäily seksuaalisesta hyväksikäytöstä heräisi, on tärkeää huomioida, että sen taustalla voi olla myös muita syitä. Mikään

yksittäinen oire tai käyttäytymisen muoto ei ole vahva viite seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Seksuaalista hyväksikäyttöä ei myöskään voida todeta minkään tiettyjen fyysisten oireiden perusteella, vaan samanlaiset oireet ja löydökset voivat liittyä muihinkin sairauksiin, tapaturmiin tai kaltoinkohteluun. Alle 16-vuotiaalla todetun raskauden tai sukupuolitaudin yhteydessä tulee arvioida seksuaalisen hyväksikäytön mahdollisuus.

Jos lapsi tai nuori kertoo hyväksikäyttöön viittaavista asioista, häntä ei pidä haastatella kyselemällä aktiivisesti asiasta. Sen sijaan häntä voidaan rohkaista jatkamaan kertomustaan toistamalla hänen kertomansa asiat tai esimerkiksi ilmauksilla ”Kerro siitä lisää” ja ”Mitä sitten tapahtui?”. Keskusteluun ei tule tuoda asioita, joita lapsi ei itse ole maininnut. Jos vanhempi kertoo asiasta niin, ettei lapsi ole paikalla, tarkentavia kysymyksiä voidaan tehdä. Lasta ei tule altistaa kuulemaan aikuisten selvittelyjä tai haastatteluja asiasta. Lisäksi tulee välttää keskustelemasta epäilystä ja siihen liittyvistä asioista vanhempien tai muiden kanssa lapsen kuullen.

Edellä mainitun poliisille ilmoittamisen lisäksi terveydenhuollon viranomaisen tulee lastensuojelulain mukaan tehdä asiassa viipymättä lastensuojeluilmoitus. Akuuteissa (alle 72 t) ja kiireellisissä (4–14 vrk) epäilyissä on huolehdittava siitä, että lapsi tai nuori ohjataan tarpeellisiin ja välittömiin somaattisiin tutkimuksiin erikoissairaanhoidon^C.

Ilmoitusten lisäksi terveydenhuollon viranomaisen tulee tehdä arvio ja tarvittaessa huolehtia lapsen tai nuoren ja vanhempien kriisivun tarpeesta. Lapsen tai nuoren hoidon tarve tulee hyväksikäyttöepäilyjen yhteydessä arvioida erikoissairaanhoidossa. Hoidossa ei tule käsitellä epäilyä rikosta ennen kuin esitutkinta on valmistunut.

Asiantuntijatutkimukset

Laissa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisen järjestämisestä säädetään, miten terveydenhuollossa järjestetään poliisin, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä tehtävä tutkimus epäillyn lapsen kohdistuneen seksuaalirikoksen selvittämiseksi. Näiden, lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisissa yksiköissä tapahtuvien tutkimusten sisältöä kuvataan suosituksen täydellisessä, sähköisessä versiossa. ■

JORMA PIHA (puheenjohtaja), **EVA ARONEN**, **MINNA JOKI-ERKKILÄ**, **JORMA KOMULAINEN**, **JULIA KORKMAN**, **JOUNI RAIPELA**, **MIA TUOMINEN**
Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecim ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen asettama työryhmä

Summary

Update in Current Care guidelines: Evaluation of a suspected child sexual abuse

According to Finnish Child Welfare Law, the authorities are obligated to report suspicions of child sexual abuse immediately to the police and to social services to ensure the well being of the child. The investigating police may request assistance for forensic interviews and medical assessments from specialized units. The child's disclosure is often the most important part of the evaluation. The timing of medical examination is crucial to obtain biological trace of evidence and to document evidence of acute injury or infection. The need for crisis support must be evaluated.

NÄYTÖN ASTEEN LUOKITUS:

- A = VAHVA TUTKIMUSNÄYTTÖ
- B = KOHTALAINEN TUTKIMUSNÄYTTÖ
- C = NIUKKA TUTKIMUSNÄYTTÖ
- D = EI TUTKIMUSNÄYTTÖÄ

Koko suositus saatavissa: www.kaypahoito.fi